

Η στόφα ενός ηγέτη

Του ΠΑΣΧΟΥ ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗ

Είναι πολύ πυκνό σε ιστορικά γεγονότα το νέο βιβλίο του κ. Μίμη Ανδρουλάκη· επιχειρεί να χωρέσει σε 440 σελίδες την πολυσιδή και συναρπαστική προσωπικότητα του Ελευθέριου Βενιζέλου. Είναι πυκνότερο σε ό,τι αφορά τις υπόγειες ανθρώπινες σχέσεις των πρωταγωνιστών της εποχής: έρωτες, μίση, πάθη, ζήλιες, όλα εκείνα τα υπόγεια περιστατικά του ανθρώπινου βίου που αν και διαμορφώνουν την πραγματικότητα περνούν στο περιθώριο της ιστοριογραφίας. Οι ερωτικές περιπέτειες του εθνάρχη, η συγκρατημένη ζήλια της συζύγου του Ελενας Σκυλίτση, η αφοσίωση των ανθρώπων του, μαζί με τον φθόνο των αντιπάλων του, διαπλέκονται με τις μεγάλες διαπραγματεύσεις που έκαναν πραγματικότητα το όραμα της Ελλάδας των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών πραγματικότητα έστω για λίγο...

Δύσκολα μπορεί να επιλέξει κάποιος μερικές σελίδες για την παρουσίαση ενός τόσο πυκνού σε γεγονότα και ανθρώπινες σχέσεις βιβλίου. Ολόκληρη η εποχή είναι ένας τεράστιος καμβάς σχέσεων και αντιθέσεων, σε ένα μικρό χωριό που ονομάζεται Ελλάδα και η οποία, για μια ακόμη φορά κατά ένα περίεργο τρόπο, πρωταγωνιστεί στις διεθνείς εξελίξεις, στη λύση του τότε Ανατολικού Ζητήματος. Υπάρχει, για παράδειγμα, η Πηνελόπη Δέλτα που υποστηρίζει ένθερμα τον Ελευθέριο Βενιζέλο, αλλά ταυτοχρόνως είναι τρελά ερωτευμένη με τον θανάσιμο αντίπαλό του, Ιωάνη Δραγούμη. Όλα αυτά εμφανίζονται στις σελίδες του βιβλίου σαν κουτσομπολιά στις συζητήσεις των πρωταγωνιστών, αλλά όλα είναι, σύμφωνα με τη δήλωση του συγγραφέα, ιστορικά τεκμηριωμένα έπειτα από πολυετή έρευνα.

Αυθάρτητα λοιπόν (και υπό τον καπμό για το έλλειμμα ηγεσίας που ζει η χώρα) θα επιλέξουμε εκείνο το απόσπασμα που δείχνει το σθένος του Ελευθέριου Βενιζέλου απέναντι στη λαϊκή παρόρμηση για άμεσα αποτελέσματα. «Είχες έλθει παράκλητος του Στρατιωτικού Συνδέσμου, το 1910», του λέει κάποια στιγμή η νεόνυμφη Ελενα Σκυλίτση, «αναγεννητής, ο κόσμος σε αποθέωνε με μια κραυγή-απαίτηση για ριζική, οριστική συνταγματική λύση με το ξερίζωμα της μοναρχίας. “Συντακτική, Συντακτική Συνέλευση!”, εσύ τον έκοβες απότομα: “Αναθεωρητική!”, αυτός: “Συντακτική, Συντακτική”, πάλι εσύ κόντρα: “Αναθεωρητική!” ζανά και ξανά, κόντρα στην κόντρα, ένας διάλογος-σύγκρουση του Αρχηγού με τον λαό, ώσπου, όπως περιέγραφε ο Ντίλον, ύψωσες το δεξί σου χέρι και το κατέβασες ως αστροπελέκι του Δία πάνω απ’ τα κεφάλια τους: “Είπα, Αναθεωρητική!” κι ακολούθησε απόλυτη σιωπή. “Πρώτη φορά επεβλήθη ηγέτης διά της σιγής”, επανέλαβε ο Βρετανός δημοσιογράφος τη φράση ενός Έλληνα συναδέλφου του».

«Εκείνες τις στιγμές δεν είσαι εσύ αλλά το κάλεσμά της Ιστορίας» ανταπαντά ο Βενιζέλος. «Δεν είναι πρώτη φορά που πήγαινα κόντρα στο ρεύμα. Στις Αρχάνες του Ηρακλείου, στις 5 Αυγούστου του 1897, συγκέντρωσαν δέματα ξύλα να με κάψουν ζωντανό, όταν ως Πρόεδρος της Επαναστατικής Συνέλευσης αρνήθηκα να βάλω σε ψηφοφορία το δίλημμα: “Ένωση ή Αυτονομία;” ενώ η Ελλάδα διαπραγματευόταν

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος περιτοικιζόμενος από ομάδα ενόπλων επαναστατημένων Κρητών, στο Θέρισσο το 1905. «Ντουφέκι και παζάρι!» ήταν, σύμφωνα με τη μυθιστορία του Μίμη Ανδρουλάκη, το σύνθημα του Ελευθέριου Βενιζέλου για να κάνει την Ελλάδα μεγάλη (φωτ.: Ιδρυμα Ιστορίας Ελ. Βενιζέλου).

ακόμη την ειρήνη μετά την ταπεινωτική της συντριβή στον Ελληνοτουρκικό Πόλεμο. “Λίγο χρόνο ακόμη αναμονή”, επέμενε. “Οχι, ή υπογράφεις τώρα ή σε καίμε ζωντανό!” ωρύονταν υπό την πίεση και του αποκλεισμού της Κρήτης από τους στόλους των Μεγάλων Δυνάμεων. Βιάζονταν να επιστρέψουν στα χωράφια και στα μαγαζιά τους. “Κάψτε με, μωρέ, δεν υπογράφω!”. Τότε το ρεύμα ήταν με την Αυτονομία. “Τυχοδιώκτη!” με αποκαλούσαν τότε οι Άγγλοι, πράκτορα της Ελλάδας, “αόρατο όργανο” των αδιάλλακτων της “Εθνικής Εταιρείας”! Θα μ’ έκαιγαν αν ένας καπετάνιος, ο Καλογερής ο Γιάννης από τα Κεραμιά, δεν μ’

Προδημοσίευση από το (μυθ)ιστόρημα του Μίμη Ανδρουλάκη για τον Ελευθέριο Βενιζέλο και τις υπόγειες σχέσεις μιας εποχής, όταν μεγάλωσε η Ελλάδα.

αποσπούσε με τα όπλα απ’ τα χέρια τους. Κέρδισα λίγο χρόνο και στη συνέχεια στο Μελιτόνι Μυλοποτάμου με γενική ομοφροσύνη ψηφίσαμε την Αυτονομία της Κρήτης. “As κάνουμε ένα βήμα μπροστά κι ό,τι υπολείπεται θα συμπληρωθεί από το πλήρωμα του χρόνου”, τους είπα. Ο Καλογερής μ’ έσωσε...».

«Δεν είναι εύκολο να ηγαινεύεις κόντρα στο ρεύμα. Πρέπει να σε νιώθουν δικό τους. Αλίμονο αν το κάνεις απ’ υψηλού ως ελίτ ή δικτάτωρ ή από καθέδρας καθηγητής, ή αν τους κουνάς το δάχτυλο σαν εισαγγελέας. Η στρατηγική μου “ντουφέκι και παζάρι” περιελάμβανε αναγκαστικούς συμβιβασμούς, ελιγμούς, επιθέσεις και οπισθοχωρήσεις, στοιχεία που δεν ήταν εύκολα κατανοητά από τον κόσμο. Αυτό συνέβη και τον Φλεβάρη του 1905 όταν κηρύξαμε την επανάσταση στο Θέρισσο, στους πρόποδες των Λευκών Ορέων. Σκέψου, Ελενάκι, πόσες φορές μέχρι σήμερα κάλεσα τον λαό “Στα όπλα!”. “Εμείς δεχτήκαμε τον πρίγκιπα Γεώργιο σαν αρραβώνα με την Ελλάδα, μια κι ήταν ο δευτερότοκος γιος του βασιλιά Γεωργίου της Ελλάδας, αλλά ο αρραβώνας παρατράβηξε”, είπα στον λαό και στους ναυάρχους των Μεγάλων Δυνάμεων, “η μνηστεία κακοφόρμισε, κατάντησε απεχθής. Καιρός να φύγει!...”».

«Και τότε όμως έγραψε ο Ντίλον ότι υπήρξαν σφοδρές αντιδράσεις στη θέση σου για την Αυτόνομη Κρητική Πολιτεία... Ηθελαν να κηρύξετε άμεσα την Ένωση. Το αντίστροφο από το 1897, την ένοπλη στάση στ’ Ακρωτήρι».

«Τους εξήγησα ότι ο συσχετισμός των δυνάμεων δεν επιτρέπει άμεσα την Ένωση. Το Κρητικόν είναι μέρος του ευρύτερου Ανατολικού Ζητήματος και δεν επιλύεται με μονομερείς ενέργειες. Η Αδέσμευτη Αυτονομία στην άμεση προοπτική της Ένωσης με ντε φάκτο σταδιακή απαγκίστρωση από τον Διεθνή Ελεγκό, ήταν η εφικτή επαναστατική λύση. Ντουφέκι και παζάρι! Ομως ακόμα κι ένας αχρείος μητροπολίτης, ο Ευμένιος, πριγκιπικός, με αναθεμάτισε!».

«Η πιο τραγική στιγμή με τους συμπατριώτες μου ήταν την άνοιξη του 1912. Ημουν πλέον λαοπρό-

βλητος πρωθυπουργός της Ελλάδας όταν στις εκλογές του Μάρτη στην Κρητική Πολιτεία οι βενιζελικοί πήραν 23 έδρες, 23 κι ο Μιχαηλιδάκης, 17 ο Κούνδουρος. Οι δύο αυτοί αντίπαλοί μου επιχειρήσαν να με εκθέσουν, να με υπονομεύσουν για να εκβιάσουν υποτίθεται την Ένωση, να την επιβάλουν ντε φάκτο με τη συμμετοχή των Κρητικών βουλευτών στο ελληνικό Κοινοβούλιο. Αν το είχα επιτρέψει θα προκαλούσα πρόωρο, μονομερή πόλεμο με την Τουρκία—ήταν casus belli—, θα τίνιζα στον αέρα τις υπό εξέλιξη υπόγειες διεργασίες για τετραμερή βαλκανική Συμμαχία. Δηλαδή θα φτάναμε στην επανάληψη της ταπεινωτικής ήττας του στρατού μας το 1897. Εκείνες τις μέρες του ’12 θυμήθηκα—πρώτη φορά το λέω— πώς καταχέρησε την αντιπροσωπεία μας—είχα πάει με τον Φούμη—ο πρωθυπουργός Χαρίλαος Τρικούπης κατά τη βεβιασμένη, παντελώς άωρη επανάσταση του 1889, ίσως και με αγγλικό δάκτυλο, με το ανεδαφικό αίτημα της άμεσης Ενώσεως με την Ελλάδα. “Τι θέλετε, να ριζετε μερικές τουφεκίες στον αέρα, να χάσετε τα προνόμια της Σύμβασης της Χαλέπας, να καταλήξουν και οι υπόλοιποι Κρητικοί στην προσφυγιά, όσοι δεν σφαγούν από τον Σακάρ πασά; Η Ελλάς δεν μπορεί να σας βοηθήσει”. Και τότε η συντηρητική μειοψηφία των Καραβανάδων ήθελε να εκθέσει τη φιλελεύθερη πλειοψηφία μας, των Ευπόλυτων. Εμφυχωμένος από το παράδειγμα του Τρικούπη πριν από είκοσι τρία χρόνια, επέμεινα στη Βουλή: “Δεν υπάρχει χωριστόν Κρητικό Ζήτημα έξω από τη διεθνή αλληλεξάρτηση. Είναι πολιτική μωρία διά της σπουδής να θυσιάσουμε τα κεκτημένα”. Τους απαγόρευσα λοιπόν την εισοδο. “Αίσχος! Προδότη!” ούρλιαζε το πλήθος και πετούσε νεράντζια και πέτρες στη Βουλή. Έχασα τότε μερικά από τα καλύτερα στελέχη του κόμματός...».

Info

Μίμης Ανδρουλάκης, «Ταξίδι μέλιτος», ιστορικό μυθιστόρημα, εκδ. Πατάκη